

Розділ I

УСАІД ЗА ПОЖИВОЮ

Темний ялиновий бір похмуро чорнів уздовж обох берегів замерзлої річки. Недавній вітер зірвав із дерев біле покривало інею, і тепер вони мовби тулилися одне до одного, чорні й зловісні в сутінках надвечір'я. Глибока незмірна мовчанка панувала над країною, а сама ця країна була така пустельна й непорушна, така самотня й холодна, що від неї навіть тугою не віяло. Тут чувся сміх, але страшніший за всяку тугу, — сміх невеселий, як сфінксова посмішка, сміх, як мороз, холодний і пройнятий жахом перед неминучістю. То владна, затаєна в собі споконвічна мудрість глузувала із життя, з марних його поривань. То була Пустеля, жорстока, із крижаним серцем північна Пустеля.

Життя, зухвале й відважне, прийшло й сюди. Замерзлою річкою пробирався запряг собак, схожих на вовків. Кудлата їхня шерсть узялася памороззю, а віддих, клубками вихоплюючись із пащ, замерзав у повітрі й осідав

на шерсть крижаними кришталіками. На собаках була ремінна упряж із довгими — також ремінними — посторонками, прив'язаними до санок, що їх вони тягли за собою. Санки, зроблені з грубої березової кори, не мали полозків і ковзали по снігу всім днищем. Передок їхній було загнуто вгору, як сувій паперу, щоб не вгрузати в сніг, що високою хвилею здіймався перед ними. На санках стояв вузький довгий ящик, міцно до них прив'язаний. Крім нього були ще й інші речі: уквивала, сокира, кавник, сковорода, але насамперед впадав у вічі цей вузький довгий ящик.

Попереду собак, ледве волочачи широкі лижви, йшов чоловік. За санками плентався другий. На санках у ящику лежав третій, який уже завершив свої земні труди. Пустеля здолала його й звалила з ніг, і вже ніколи не буде він ані рухатись, ані боротись. Пустеля не терпить руху. Життя для неї — це зневага, бо життя є рух, а Пустеля завжди намагається знищити його. Вона заморожує воду й не пускає її пливти в море, вона витискає сік із дерев, аж поки вони промерзнуть до самого серця; але найлютіше, найжахливіше катує вона й гнобить людину, намагаючись її упокорити, бо людина — найневгамовніша у світі істота, що завше повстає проти законів Пустелі, за якими всякий рух урешті мусить спинитися.

Та все-таки спереду й позаду санок ступало двоє негамовних і безстрашних людей, яких іще не здолала смерть. Вони були загорнені в хутра й м'які вичинені шкури. Їхні вії, щоки й губи геть узялися інеєм від замерзлого віддиху, і обличчя не видно було зовсім. Вони здавалися якимись привидами-могильниками, що десь у царстві тіней ховають третього привида. Але то були живі люди, що прийшли сюди, в цей край самоти, глузу й мовчання, то були маленькі сміливці, що шукали великих пригод, що

відважилися стати на герць із могутнім світом, далеким, чужим і мертвим, як безмежний простір космосу.

Вони йшли мовчки, зберігаючи дихання для дороги. З усіх боків їх огортала тиша, яку вони відчували, немов щось матеріальне. Вона тиснула на розум, як вода на великій глибині тисне на тіло водолаза. Вона гнітила їх безмежністю й непорушністю свого закону. Вона не поминула жодного найдалшого закутка в їхній свідомості, вичавила з неї, як вичавлюють сік із винограду, весь фальшивий запал і екзальтацію та всю надмірну самовпевненість людської душі, аж доки вони відчули себе маленькими й мізерними цятками, порошинками з обмеженим розумом і куценьким хистом, іграшками потужних і сліпих стихійних сил.

Минула година, за нею друга. Тьмяне світло короткого безсонячного дня почало вже меркнути, коли серед німої тиші звідкись здалеку долинуло кволе виття. Воно відразу піднеслося вгору, на кілька секунд завмерло на верхній ноті, тремке й напружене, а потім поволі стихло. Можна було подумати, що це зойкіт якоїсь загиблої душі, коли б не бриніли в ньому нотки сумної люті й голодного заповзяття. Чоловік, який був попереду, озирнувся і впіймав погляд чоловіка, що йшов за санками. Дивлячись один на одного поперек довгого ящика, вони кивнули головами.

І знову гостре виття, неначе голка, пронизало тишу. Обидва чоловіки прислухалися, звідкіля ці звуки. Вони линули зі снігових просторів, якими щойно проїхали по дорожні. Почулось утретє виття, наче у відповідь, теж іззаду, цього разу трохи лівіше.

— Це по нас, Білле, — сказав той, що йшов попереду. Голос його був хрипкий і якийсь неприродний, говорив він натужно.

— З м'ясом скрута, — відказав його товариш. — Це вже відколи й кролячого сліду я не бачив.

Вони замовкли, хоч і далі напружено прислухалися до голодного виття, що весь час було чути позаду них.

Коли вже зовсім смеркло, вони повернули собак до ялин на березі річки й там отаборилися. Труна, яку поставили біля вогню, правила й за стіл, і за ослін. Збившись до купи по той бік вогню, собаки гарчали й гризлися, проте ніяк не хотіли бігти в темряву.

— Щось вони, Генрі, сьогодні занадто до вогню тиснуться, — промовив Білл.

Генрі, сидючи навпочіпки перед вогнищем і прилаштувавши кавник зі шматком льоду, мовчки кивнув головою. Озвався він тільки тоді, коли сів на труну й почав їсти.

— Вони знають, де їхній шкурі безпечніше, — сказав він. — Адже тут їх нагодують, а там їх самих зжеруть. Вони розумні собаки.

Білл похитав головою.

— Хто його зна.

Товариш поглянув на нього запитливо:

— Уперше чую, щоб ти сумнівався в їхньому розумі.

— Генрі, — сказав той, старанно пережовуючи боби, — ти часом не звернув уваги, як собаки гризлися, коли я їх годував?

— Та гризлися більше, ніж звичайно, — визнав Генрі. — А скільки в нас собак?

— Шестеро.

— Ось що, Генрі... — Білл зупинився на мить, щоб надати більшої ваги словам. — І я кажу, Генрі, що шестеро в нас собак. Я вийняв із торбини шість рибин і дав кожному по одній, Генрі, та однієї таки не вистачило.

— Ти не так порахував.

— У нас шестеро собак, — незворушно повторив Білл. — Я вийняв шість рибин. Одновухому не вистачило. Довелося витягти з торби ще одну.

— У нас тільки шестеро собак, — наполягав Генрі.

— Генрі, — вів своєї Білл, — я не хочу сказати, що всі були собаки, але по одній рибині з'їли семеро...

Генрі припинив жувати, подивився через вогонь і перелічив собак.

— Їх тільки шестеро тепер, — сказав він.

— Я бачив, як один біг по снігу, — відповів Білл зі спокійною впевненістю. — Тоді було семеро.

Генрі глянув на нього співчутливо.

— Я буду надзвичайно радий, коли ця подорож закінчиться, — зауважив він.

— Що ти хочеш цим сказати?

— А те, що цей наш вантаж впливає на твої нерви, і тобі ввижається невідь-що.

— Так і я подумав, — відповів Білл повагом. — Коли я побачив, що він побіг, то одразу глянув на сніг. На ньому були сліди. Я перелічив собак — усі шестеро були на місці. Сліди ті й досі на снігу. Якщо хочеш, можу показати.

Генрі не відповів нічого й мовчки жував собі. Упоравшись із вечерею, він запив її кухликом кави й витер рот долонею.

— Отже, ти гадаєш, це був...

Його перервало протяжливе сумне виття звідкись із темряви. Генрі спинився, прислухався і, махнувши в той бік рукою, докінчив:

— ...один із тих?

Білл кивнув головою.

— Нехай мені очі повилазять, якщо я думаю інакше! Ти сам бачив, як гризлися собаки.

Виття дужчало й лунало тепер з усіх боків, тиша перетворилася на пекельний галас. Перелякані собаки, збившись до купи, тиснулися так близько до вогню, аж їм

займалася шерсть. Білл підкинув у вогонь хмизу й запалив люльку.

— Чогось ти зовсім зажурився, Білле, — сказав його товариш.

— Генрі... — Білл якусь мить у задумі пахкав люлькою. — Я оце думаю, Генрі, що він значно щасливіший, аніж ми з тобою. — Він постукав пальцем по труні, на якій вони сиділи. — Коли ми з тобою, Генрі, помremo, то добре ще, якщо нас закидають камінням, щоб собаки не розтягли.

— Ну, ми не те, що він: у нас немає ні близьких людей, ані грошей, — промовив Генрі. — Хто поволік би нас ховати в таку далечинь.

— Ніяк не доберу, Генрі, чого такий чоловік, як оцей, що на батьківщині в себе був лордом абощо і ніколи не мусив дбати ні про їжу, ні про одяг, — чого він припхався сюди, в оцей Богом забутий куток світу? Цього я ніяк не збагну.

— Еге, сидів би вдома, то дожив би до глибокої старості, — погодився Генрі.

Білл розтулив рота щось сказати, але передумав і лише мовчки показав на стіну темряви, що огорнула їх зусібіч. Обриси годі було розгледіти в мороці ночі, — видно було тільки пару очей, що палали мов жарини. Генрі показав головою на другу пару, на третю. Їх було вже багато, і вони кільцем оточили табір, пересувалися з місця на місце, гасли й тут-таки знову спалахували.

Неспокій собак дедалі дужчав, і раптом, охоплені сліпим жахом, вони щільно присунулися до вогню, полохливо тиснучись і припадаючи людям до ніг. Продираючись уперед, один собака потрапив у вогонь і заскавчав од болю та ляку, а в повітрі засмерділо смаленою шерстю.

Кільце миготливих очей поворухнулося на мить і трохи відступило, але коли собаки заспокоїлися, знову опинилося на тому самому місці.

— Оце біда, Генрі, що набоїв у нас мало.

Білл, докуривши люльку, допоміг товаришеві розстелити хутра й укривало на ялиновім гіллі, що його він розклав поверх снігу ще перед вечерею.

Генрі щось пробурчав і став розв'язувати мокасини.

— Скільки, кажеш, набоїв у тебе залишилося?